

PŘÁVNÍ ÚPRAVA VČELAŘSKÉ VETERINÁRNÍ PÉČE

Mgr. Barbora Kramperová

1. Prameny právní úpravy a základní pojmy

Právní úprava veterinární péče vychází primárně ze zákona č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů (veterinární zákon), a dále z jeho prováděcích předpisů. Pro včelaře je obzvláště důležitým prováděcím předpisem vyhláška č. 144/2023 Sb., o veterinárních požadavcích na chov včel a včelstev a o opatřeních pro předcházení a tlumení některých nákaz včel, která nahradila vyhlášku č. 18/2018 Sb., o veterinárních požadavcích na chov včel a včelstev a o opatřeních pro předcházení a zdolávání některých nákaz včel a o změně některých souvisejících vyhlášek.

Veterinární zákon komplexně upravuje práva a povinnosti osob na úseku veterinární péče, stanoví požadavky veterinární péče na chov zvířat a jejich zdraví, zdravotní nezávadnost živočišných produktů a krmiv či vymezuje pravomoc a působnost příslušných orgánů státní správy. Protože jedním z hlavních cílů veterinární péče je ochrana zdraví před nemocemi přenosnými ze zvířat či potravin, zákon obsahuje řadu preventivních opatření k zabránění zavlečení či rozšíření těchto nemocí a nákaz. Z důvodu obsáhlosti právní úpravy veterinární péče se zaměřím pouze na oblasti a ustanovení podstatná z hlediska včelařského práva.

Zákon definuje v § 3 chovatele poměrně široce, a to jako každého, kdo zvíře nebo zvířata vlastní nebo drží, anebo je pověřen se o ně starat, ať již za úplatu nebo bezúplatně, a to i na přechodnou dobu.¹ Vzhledem k tomu, že rozhodující vliv na zdraví zvířat mají nejen prostředí a podmínky chovu, ale i preventivní opatření stanovená k předcházení nebezpečným nákazům, veterinární požadavky na chov zvířat a povinnosti chovatelů jsou rozděleny do dvou úrovní. Rozlišujeme jednak povinnosti všech chovatelů (včetně zájmového chovu), tak chovatelů hospodářských zvířat, jakožto podnikatelů.²

Výše uvedené ustanovení obsahuje i výčet zvířat patřících mezi hospodářská, přičemž včela a včelstva se k nim řadí také. Včelstvem se přitom rozumí společenství včel, jenž je tvořeno matkou, dělnicemi a trubci a které obsedá včelí dílo. Novela veterinárního zákona č. 368/2019 Sb. vymezila i včelí dílo definované jako voskové pláсты vystavené včelími dělnicemi, a to i mimo rámky; součástí včelího díla je včelí plod ve všech vývojových stádiích a glycidové a pylové zásoby. V dalším odstavci se dále uvádí, že kde se v zákoně mluví o zvířatech, rozumí se tím

¹ Dle ustanovení § 3 odst. 1 písm. a) zákona č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

² MACHOVÁ, J. Právo ve včelařství. Praha: Nakladatelství Orac, 2001, s. 90. ISBN 80-86199-40-1.

podle povahy věci a okolností též plemeno včel. Med, včelí vosk, mateří kašička a další výrobky z těchto surovin, které jsou určeny k výživě lidí a zvířat, zákon řadí do kategorie živočišných produktů, surovin živočišného původu.³

2. Povinnosti chovatelů včel

Každý chovatel, jakožto hlavní adresát práv a povinností stanovených veterinárním zákonem, musí především chovat zvířata způsobem, v prostředí a podmínkách, které vyžadují jejich biologické potřeby, fyziologické funkce a zdravotní stav a předcházet poškození jejich zdraví. Detailněji stanoví veterinární požadavky na chov včel a včelstev vyhláška č. 144/2023 Sb., o veterinárních požadavcích na chov včel a včelstev a o opatřeních pro předcházení a tlumení některých nálezů včel.

Dle § 3 této vyhlášky musí chovatel včel chovat včelstva v zařízeních, ve kterých včely a včelstva přichází do styku pouze s takovými materiály, jež nemohou poškodit jejich zdraví, nepříznivě ovlivnit zdravotní nezávadnost jejich produktů a které lze v případě potřeby řádně vyčistit a dezinfikovat. Taková zařízení by zároveň měla umožňovat kontrolu zdravotního stavu včel a včelstev rozбором včelího díla a prohlídkou plástů a umožňovat odběr vzorků k laboratornímu vyšetření.⁴

Vyhláška pracuje s pojmy včelařské zařízení, ale také úl, který lze do kategorie včelařského zařízení, v němž jsou včely chovány, zařadit. Dnes se používají především úly nástavkové, které nahradily klasické dvouprostorové úly. Jejich principem je, že každý nástavek může být s kterýmkoliv nad nebo pod ním libovolně zaměnitelný. U původních klasických nástavků toto možné nabylo, protože dolní patro (tzv. plodiště) bylo obvykle spojeno s úlovým dnem. Nástavkové úly jsou tak mnohem lepší z hlediska manipulace.⁵ Každý úl musí včelstvu vyhovovat především po biologické stránce a zároveň umožnit včelaři včelstva ošetřit. Proto je dobré správně rozčlenit prostor pro plodování a ukládání zásob vhodně zvolenou velikostí a uspořádáním rámků, uzpůsobit úl k dostatečnému větrání a dbát na teplotní podmínky úlových stěn, které bude odpovídat vnějším podmínkám. Úly by měly být ideálně vyrobeny z přírodních materiálů. Nejčastějším materiálem pro výboru úlů je přitom dřevo. Někteří včelaři používají i polystyrénové nástavkové úly, nicméně ty pro včely nejsou vhodné a pro jejich život představují spíše riziko. Nezajišťují takovou prodyšnost a jsou daleko více náchylné na poškození a průnik nežádoucích živočichů. Takové úly by byly neodpovídající ustanovení vyhlášky, které říká, že

³ Dle ustanovení § 3 odst. 1 zákona č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

⁴ Dle ustanovení § 3 vyhláška č. 144/2023 Sb., o veterinárních požadavcích na chov včel a včelstev a o opatřeních pro předcházení a tlumení některých nálezů včel.

⁵ PŘÍDAL, A., ČERMÁK, K. Včelařství. Brno: Mendelova zemědělská a lesnická univerzita, 2005, s. 12. ISBN 80-7157-850-9.

chovatel musí chránit včely a včelstva před nákazami a škodlivými vlivy, a přitom činit opatření k ochraně chovu před zavlečením nákaz jinými včelami, zvířaty, lidmi, předměty a materiály, které mohou být nositeli původců nákaz.⁶

Kromě úlu by mohly být za včelařské zařízení považovány také tzv. oplodňáčky, tedy chovné úlky, obvykle obsazené 100-250 g včel.⁷ I ty musí splňovat, obdobně jako úly, všechny zákonem stanovené požadavky.

V souvislosti s těmito povinnostmi je vhodné také pečlivě zvážit i umístění samotného úlu. Zařízení pro včely by měla být i z praktického hlediska situována v blízkosti rostlin a stromů, ze kterých mohou včely čerpat pyl. Takovým vhodným místem je například sad či okraj lesa. Dobré je myslet i na to, že včely potřebují vodu, takže ideální je, aby se v blízkosti úlů nacházel nějaký rybník či mokřad. Jako náhrada pak může sloužit napajedlo, které včelař k úlu umístí. Ve včelstvu má totiž voda mnohostranný význam, neboť je ředidlem cukernaté potravy, zajišťuje optimální vlhkost v úlu a brání nebezpečnému rychlému zvýšení teploty těla včel.⁸

Současně by měl včelař dbát na dostatečnou vzdálenost mezi úly, pokud má velké množství včelstev na jednom místě, protože i tak lze někdy eliminovat možnost šíření včelích nákaz. Na zamezení vzniku a šíření nákaz včel klade vyhláška velký důraz, protože jejich přítomnost může být zkázou pro další včelaře v okolí. Vyhláška proto stanoví, že včelař musí získávat včely a včelstva pouze z chovů včel nebo včelstev nacházejících se mimo ohniska nebo ochranná pásma nebezpečných nákaz včel a musí činit opatření k zamezení přístupu včel do neobsazených úlů a ke včelímu dílu. Prázdné úly bez včelího díla je přitom nutné udržovat.⁹

Včelaři hojně používají do úlů mezistěny vyráběné ze včelího vosku, jež si včely samy dostaví pro své potřeby, tedy pro rozvoj včelstva a ukládání zásob. Vyhláška dopadá i na případy výroby takových mezistěn a stanoví, že veškerý zpracovaný vosk, se kterým včely přichází do styku, je nutné ošetřit při minimální teplotě 117 °C po dobu 60 minut.¹⁰

Na základě ustanovení veterinárního zákona a výše jmenované vyhlášky musí včelař dbát na fyziologické funkce a zdravotní stav a včely vhodně dokrmovat. Právě dostatečné dokrmování zajistí, že včely budou mít dostatek zásob, ze kte-

⁶ Dle ustanovení § 3 písm. c) vyhlášky č. 144/2023 Sb., o veterinárních požadavcích na chov včel a včelstev a o opatřeních pro předcházení a tlumení některých nákaz včel

⁷ VESELÝ, V. a kol. Včelařství. 3. vydání. Praha: Nakladatelství Brázda, 2013, s. 85. ISBN 978-80-209-0399-0.

⁸ VESELÝ, V. a kol. Včelařství. 3. vydání. Praha: Nakladatelství Brázda, 2013, s. 51. ISBN 978-80-209-0399-0.

⁹ Dle ustanovení § 3 písm. f) a g) vyhlášky č. 144/2023 Sb., o veterinárních požadavcích na chov včel a včelstev a o opatřeních pro předcházení a tlumení některých nákaz včel.

¹⁰ Dle ustanovení § 3 písm. e) vyhlášky č. 144/2023 Sb., o veterinárních požadavcích na chov včel a včelstev a o opatřeních pro předcházení a tlumení některých nákaz včel.

rých budou moci v zimě čerpat, a toto období tak snáze přežijí. Zásoby by se měly doplňovat v průběhu srpna tak, aby byla nejpozději v polovině září všechna včelstva nakrmena. Zimu včely přežívají v chomáčích, v nichž udržují teplotu kolem 19 stupňů a šetří tak energii potřebnou k jarnímu rozvoji. Za celou zimu přitom spotřebují přibližně 5 kilo medu. Stejně tak je vhodné doplnit včelám zásoby v podobě cukerného roztoku i na jaře. Začátkem jara dochází v úlu ke zvýšení teploty k umožnění vývoje prvního jarního plodu, přičemž během této doby zkonsumují 20 kilo medu. K největší překotné spotřebě zásob dochází v době snůšky, kdy je již vytvořeno hodně plodu, a včely proto musí topit. Při jakémkoliv razantním ochlazení se včely stáhnou na plod a ztratí tak kontakt s medem, který je pro ně od plodu moc daleko. Plod totiž včely zásadně neopustí a čekají na oteplení. Proto je potřeba včelstva nakrmit cukerným těstem, které se položí na chomáč včel a vtlačí mezi rámy.¹¹ Jedním z častých případů hynutí plodu je právě hynutí hladem.

3. Přemísťování včelstev

Ráda bych se nyní krátce zmínila o přemísťování včel a včelstev, na které byly do účinnosti vyhlášky č. 144/2023 Sb., o veterinárních požadavcích na chov včel a včelstev a o opatřeních pro předcházení a tlumení některých nákaz včel kladeny poměrně přísné požadavky, protože toto přemísťování může ohrožovat včely nákazou různými infekcemi a nemocemi. Dříve přemísťování včel upravoval především § 6 veterinárního zákona a § 4 vyhlášky č. 18/2018 Sb., o veterinárních požadavcích na chov včel a včelstev a o opatřeních pro předcházení a zdolávání některých nákaz včel a o změně některých souvisejících vyhlášek. S novelou veterinárního zákona účinnou od 1. 10. 2022 odpadla včelařům povinnost vyžádat si veterinární osvědčení k přemístění včelstev mimo území kraje. Takové osvědčení přitom mohlo být vydáno pouze pokud u včelstva byly provedeny požadované zdravotní zkoušky. Nejdéle 12 měsíců před umístěním se muselo provést laboratorní vyšetření s negativním výsledkem na přítomnost původce včelího moru. Další podmínkou pro vydání osvědčení byla nepřítomnost více jak tří roztočů Varroa destructor v poměru na jedno včelstvo při posledním vyšetření směsného vzorku. S novou výše citovanou vyhláškou se tato povinnost do právní úpravy nevrátila.¹²

Tato změna výrazně snížila ochranu včel, protože osvědčení mělo být potvrzením, že včelstva jsou v pořádku, zdravá a lze je tak přemístit bez rizika, že by došlo k zavlečení či rozšíření nějaké nákazy.

¹¹ PŘIDAL, A., ČERMÁK, K. Včelařství. Brno: Mendelova zemědělská a lesnická univerzita. 2005, s. 43. ISBN 80-7157-850-9.

¹² Dle ustanovení § 4 odst. 1 vyhlášky č. 18/2018 Sb., o veterinárních požadavcích na chov včel a včelstev a o opatřeních pro předcházení a zdolávání některých nákaz včel a o změně některých souvisejících vyhlášek.

Z platné právní úpravy týkající se přemísťování včelstev a předcházení vzniku nálezů lze uvést opatření obecné povahy vydávaná dle § 44 veterinárního zákona Ministerstvem zdravotnictví, a to konkrétně Metodiku kontroly zdraví na nařízené vakcinace.¹³ Podle této metodiky je modifikována povinnost provést laboratorní testy na mor včelího plodu v případech provedení vyšetření včelstev za účelem jejich přemísťování. I pro rok 2023 zůstává v platnosti změna z roku 2021, kdy se takové vyšetření týká pouze včelstev na vzdálenost větší než 3 km z původních 10 km, přičemž do 3 km lze nevyšetřené včely přemístit bez ohledu na katastrální území obce.¹⁴ Takové zpřísnění podmínek je na místě vnímat jako ku prospěchu prevence ochrany zdraví včel, protože dříve stanovených 10 km představovalo pro včely z hlediska rizika nákazy daleko větší nebezpečí. Platnost takového vyšetření je v případech přemísťování včel, včelích matek a včelstev stanovena do konce příslušného kalendářního roku. Tato povinnost se však týká pouze laboratorního vyšetření na mor včelího plodu a nemíří na ostatní nákazy. Včely jsou tak chráněny pouze v rámci mimořádných opatření nařízených v souvislosti s podezřením na výskyt nákazy krajskou veterinární správou, nikoliv mimo tato veterinární opatření samostatnými ustanoveními příslušných předpisů.

4. Včelí nákazy

Včelí nákazy vzbuzují u včelařů pravděpodobně největší obavy. Některé z nich jsou totiž natolik závažné, že dokáží zlikvidovat celá včelstva v širokém okolí. Proto vyhláška o veterinárních požadavcích na chov včel klade ve výčtu povinností každého včelaře především důraz na pravidelné sledování zdravotního stavu zvířat a předcházení rizikům poškození jejich zdraví. Seznam těchto nálezů nalezneme v přílohách č. 2 a 3 veterinárního zákona. Příloha č. 2 obsahuje nákazy a nemoci přenosné ze zvířat na člověka, které jsou považovány za nebezpečné. Mezi ně se řadí nákazy uvedené v příloze prováděcího nařízení Komise EU 2018/1882 a dále hniloba včelího plodu (evropská hniloba včelího plodu) a roztočková nákaza včel. Příloha č. 3 rozšiřuje seznam včelích nálezů o mor včelího plodu (americkou hnilobu včelího plodu), roztoče *Tropilealaps*, tumidózu a varroázu včel. Rozdělení do těchto skupin je důležité především z hlediska poskytování náhrad nákladů a ztrát. Před novelou veterinárního zákona existovala pouze jedna příloha, která zahrnovala všechny výše uvedené nákazy. Ty byly považovány za nebezpečné,

¹³ Dle ustanovení § 44 odst. 1 písm. d) veterinárního zákona, ve znění pozdějších předpisů, v souladu s § 171 a násl. zákona č. 500/2004 Sb., správní řád a § 44 odst. 2 veterinárního zákona. Příslušným správním orgánem k vydání opatření obecné povahy je Ministerstvo zemědělství podle § 15 odst. 4 zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁴ Metodika kontroly zdraví na nařízené vakcinace. In svscr.cz [online]. [cit. 12. 11. 2023]. Dostupné z: <https://www.svscr.cz/zdravi-zvirat/metodika-kontroly-zdravi-zvirat-a-vakcinace/>

a proto na ně dopadla daleko širší právní úprava, než je tomu dnes, kdy se za nebezpečnou nákazu považuje pouze hniloba včelího plodu a roztočková nákaza včel.

Každá z uvedených nálezů znamená vždy určitý konkrétní postup a nařízení specifických opatření. V souladu s evropskými předpisy vykonává státní veterinární dozor zaměřený na včasné odhalení nálezů uvedených v příloze č. 2 a přijímá odpovídající opatření k jejich tlumení Státní veterinární správa. Při existenci podezření na jakoukoliv nákazu jsou chovatel a další osoby, které přichází do styku se zvířaty, živočišnými produkty nebo jejich vzorky a které ke svému povolání, kvalifikaci a zkušenostem mohou rozpoznat příznaky, povinni neprodleně uvědomit krajskou veterinární správu nebo zajistit její uvědomění o tomto podezření. Tato ohlašovací povinnost zaniká pouze v případě, že podezření z výskytu nebezpečné nákazy bylo nahlášeno úřednímu veterinárnímu lékaři nebo soukromému veterinárnímu lékaři.¹⁵ Krajská veterinární správa, jež byla informována o podezření z výskytu nebezpečné nákazy nebo ji sama při plnění svých činností zjistila, prověří, zda chovatel plní všechna neodkladná opatření, ke kterým je povinen. Současně může podle potřeby rozhodnout o nařízení mimořádných veterinárních opatření za účelem potvrzení nebo vyvrácení nákazy.¹⁶

Pokud se potvrdí výskyt nebezpečné nákazy nebo hrozí-li nebezpečí jeho šíření, nařídí příslušný orgán mimořádná veterinární opatření k jejímu tlumení a stanoví způsob jejich provedení. Chovatel je přitom povinen poskytovat v rámci těchto opatření nezbytnou součinnost. Takovými opatřeními může být například vymezení ohniska nákazy, stanovení pravidel pro přemísťování včel a včelstev nebo čištění a desinfekce zařízení, v nichž byla včelstva umístěna. Velmi důležitým opatřením je rovněž zajištění náležité informovanosti včelařů, kteří se nachází ve vymezeném ochranném pásmu, o nařízených ochranných a zdlávacích opatřeních.¹⁷ Díky tomu tak mohou činit kroky k zabezpečení ochrany svých včel.

Blížeji úpravu týkající se včelích nálezů stanoví prováděcí předpis. Tím je vyhláška č. 144/2023 Sb. o veterinárních požadavcích na chov včel a včelstev a o opatřeních pro předcházení a tlumení některých nálezů včel, která nahradila vyhlášku č. 18/2018 Sb., o veterinárních požadavcích na chov včel a včelstev a o opatřeních pro předcházení a zdlavání některých nálezů včel a o změně některých souvisejících vyhlášek. Výraznou změnou bylo zrušení povinnosti chovatele neprodleně po zjištění úhynu včelstev na stanovišti včelstev hlásit krajské

¹⁵ Dle ustanovení § 11 odst. 1 a 2 zákona č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁶ Dle ustanovení § 13 odst. 1 zákona č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁷ Dle ustanovení § 15 odst. 1 zákona č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

veterinární správě úhyn včelstev převyšující více než 25 % z počtu včelstev evidovaných v ústřední evidenci.¹⁸ Ponechání tohoto ustanovení v platnosti by nebylo na škodu. Povinnost hlášení úhynu souvisejícího s podezřením na nákazu sice stanoví § 11 veterinárního zákona, kdy chovatel musí neprodleně oznámit krajské veterinární správě podezření na výskyt nákazy, nicméně nestanoví přesný limit, od kterého by tato oznamovací povinnost platila. Včelař tak může hlásit úhyn včel a podezření na nákazu až když úhyn včelstev bude šplhat například k 75 %.

Citovaná vyhláška však upravuje pouze opatření k tlumení hniloby včelího plodu a moru včelího plodu. Neobsahuje bližší úpravu postupů v případě roztočkové nákazy včel, která je uvedena v seznamu nákaz v příloze č. 2 veterinárního zákona. Po novele vyhlášky jsou navíc vypuštěna ustanovení týkající se varroázy, které se věnují dále.

4.1 Opatření k tlumení moru včelího plodu

Mor včelího plodu je jednou z nejzávažnějších včelích nákaz mající za následek zpravidla úhyn nakaženého včelstva. Hlavní nebezpečí této bakteriální nákazy spočívá v tom, že její původce vykazuje nesmírnou odolnost a veškeré infikované věci, které s nakaženými včelami přišly do kontaktu, mohou nemoc způsobovat po další desítky let.¹⁹ Nutné je však říci, že po novele veterinárního zákona se již neřadí do přílohy č. 2, která obsahuje náказы označené za nebezpečné. V souladu s § 13 veterinárního zákona upravuje přijetí příslušných opatření krajskou veterinární správou vyhláška č. 144/2023 Sb., o veterinárních požadavcích na chov včel a včelstev a o opatřeních pro předcházení a tlumení některých nákaz. Pokud vznikne podezření výskytu moru včelího plodu, provede krajská veterinární správa klinické vyšetření všech včelstev na stanovišti s rozebráním včelího díla a dále odebere k laboratornímu vyšetření vzorky plástů a vzorky měli odebrané z podložek umístěných minimálně 14 dnů na dně úlu. Pokud v úlu měl není, odebere vzorky včel ošetřujících plod v počtu nejméně 60 kusů včel utracených mrazem z každého včelstva, a jestliže není v úlu ani jich, odebere medné zásoby z plodového plástu o hmotnosti minimálně 15 g medu z každého včelstva. Vzorky se přitom odebírají se zjištěnými klinickými změnami na plodu nebo příškvary.²⁰

Krajská veterinární správa nařídí zákaz přemísťovat včely, včelstva a příslušensství, které s nimi přišlo do styku, nebo jejich produkty z označeného stanoviště

¹⁸ Dle ustanovení § 5 vyhlášky č. 18/2018 Sb., o veterinárních požadavcích na chov včel a včelstev a o opatřeních pro předcházení a zdořování některých nákaz včel a o změně některých souvisejících vyhlášek, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁹ TINTĚRA, D. Včely zdravé a nemocné. Praha: Nakladatelství Brázda, s. r.o., 2017, s. 55. ISBN: 978-80-209-0420-1.

²⁰ Dle ustanovení § 4 písm. a) a b) vyhlášky č. 144/2023 Sb., o veterinárních požadavcích na chov včel a včelstev a o opatřeních pro předcházení a tlumení některých nákaz včel, ve znění pozdějších předpisů.

včelstev, z něhož platí také zákaz užívat med jako včelí krmivo. Následně stanoví povinnost chovateli vyhotovit soupis veškerého včelařského příslušenství včetně uvedení skutečného počtu včelstev na stanovišti. Soupis musí obsahovat registrační číslo chovatele, umístění stanoviště včelstev, místo uložení včelařského příslušenství a jeho množství v kusech nebo kilogramech. Takto vyhotovený soupis je následně předán krajské veterinární správě.²¹

K prokázání výskytu nákazy provádí krajská veterinární správa také epizootologické šetření. Při něm zjišťuje dobu, po kterou se nákaza mohla vyskytovat na stanovišti ještě před tím, než bylo vysloveno její podezření, a dále možný původ této nákazy včetně zjištění, zda došlo k přemísťování včel, včelstev či včelařského příslušenství, které mohou přenášet původce nákazy. Za účelem vyhodnocení nálezové situace může na stanovišti odebrat směsný vzorek včel ošetřujících plod nebo měl ze všech včelstev bez klinických změn ve včelstvu. Každý takový vzorek je přitom tvořen smísením včel nebo měli z nejvíce 10 úlů na stanovišti včel.²²

Na základě provedeného laboratorního vyšetření vzorků se podezření vyloučí nebo v opačném případě potvrdí, jestliže laboratorní vyšetření odebraných vzorků ukáže pozitivní výsledek a současně jsou zjištěny klinické příznaky nákazy na plodu nebo plástech s příškvary.²³

Po potvrzení výskytu nákazy morem včelího plodu nařídí krajská veterinární správa opatření k tlumení nákaz v souladu s příslušnými ustanoveními veterinárního zákona.

V první řadě vymezí stanoviště včelstev jako ohnisko nákazy, zřídí ochranné pásmo v okruhu nejméně 3 km kolem ohniska nákazy a provede klinickou prohlídku včelstev s rozebráním včelího díla na stanovištích umístěných v tomto ochranném pásmu. Současně stanoví chovateli několik povinností. Pokud je potvrzen výskyt nákazy morem včelího plodu na stanovišti včelstev u nejméně 15 % včelstev, chovateli je nařízeno neprodlené utracení všech včelstev a dále likvidace všech úlů a příslušenství, jestliže nelze zajistit jejich účinnou desinfekci. Likvidace takového příslušenství se však netýká budov a konstrukce včelínů nebo kočovných vozů. Jestliže se nákaza potvrdí u méně než 15 % včelstev, chovatel utratí pouze nakažená včelstva. I tak má krajská veterinární správa pravomoc naříditi

²¹ Dle ustanovení § 4 písm. c) vyhlášky č. 144/2023 Sb., o veterinárních požadavcích na chov včel a včelstev a o opatřeních pro předcházení a tlumení některých nákaz včel, ve znění pozdějších předpisů.

²² Dle ustanovení § 4 písm. d) a e) vyhlášky č. 144/2023 Sb., o veterinárních požadavcích na chov včel a včelstev a o opatřeních pro předcházení a tlumení některých nákaz včel, ve znění pozdějších předpisů.

²³ Dle ustanovení § 6 odst. 1 písm. a) a b) vyhlášky č. 144/2023 Sb., o veterinárních požadavcích na chov včel a včelstev a o opatřeních pro předcházení a tlumení některých nákaz včel, ve znění pozdějších předpisů.

podle situace utracení i ostatních včelstev na stanovišti, přestože se u nich nákaza neprokázala. Likvidace se provádí ve stanoveném termínu a za přítomnosti likvidační komise určené krajskou veterinární správou.²⁴

Včelaři se zakáže používat veškerý med pocházející ze zasaženého stanoviště pro účely krmení. Med musí být stejně jako propolis, vosk a mateří kašička neškodně ošetřen nebo odstraněn. Materiál, který nebylo možné zlikvidovat spálením, je nutné důkladně vydesinfikovat, a to včetně včelínů a kočovných vozů. K ochraně zbylých včelstev na stanovišti může krajská veterinární správa nařídit také opatření v podobě zákazu spojování včelstev, vytvoření podmínek pro stavbu nového díla, odstranění plástů z původního díla a další postupy.²⁵

V ochranném pásmu platí zákaz přemísťovat včely a včelstva mimo toto pásmo. Přemístění uvnitř pásma je možné pouze se souhlasem krajské veterinární správy, a to na základě žádosti podané chovatelem doložené negativním výsledkem vyšetření vzorku na původce hniloby včelího plodu, který nebude starší než 4 měsíce.²⁶ Dřívější právní úprava stanovovala 12 měsíců, což představovalo poměrně dlouhou dobu platnosti vzorků. Vzorek, který není starší jak současně stanovené 4 měsíce, bude daleko průkaznější a bude tedy vypovídat v daném období o relativně aktuálním stavu včelstev.

Opatření nařízená k utlumení hniloby včelího plodu v ochranném pásmu se ukončují nejdříve 6 měsíců ode dne likvidace utracených včelstev a včelařského příslušenství, pokud byla veškerá stanovená opatření splněna a zároveň všechny potřebné odebrané vzorky prokázaly negativní výsledek. Jestliže dojde v době do jednoho roku ode dne utracení včelstev v ohnisku k opětovnému potvrzení výskytu moru nebo případně hniloby včelího plodu, nařídí krajská veterinární správa utracení zbylých včelstev a likvidaci včelařského příslušenství, které bylo při manipulaci s těmito včelstvy používáno.²⁷

Na základě Zprávy o činnosti v oblasti ochrany zdraví zvířat vydané Státní veterinární správou máme informace o výskytu ohnisek této nákazy za uplynulé roky. Dle nejnovějších statistik bylo na našem území v roce 2022 potvrzeno 66 ohnisek moru včelího plodu. V posledních letech se počty ohnisek snižují, a to

²⁴ Dle ustanovení § 7 odst. 1 písm. a), b) a c) vyhlášky č. 144/2023 Sb., o veterinárních požadavcích na chov včel a včelstev a o opatřeních pro předcházení a tlumení některých nákaz včel, ve znění pozdějších předpisů.

²⁵ Dle ustanovení § 7 odst. 1 písm. c) vyhlášky č. 144/2023 Sb., o veterinárních požadavcích na chov včel a včelstev a o opatřeních pro předcházení a tlumení některých nákaz včel, ve znění pozdějších předpisů.

²⁶ Dle ustanovení § 7 odst. 2 písm. b) vyhlášky č. 144/2023 Sb., o veterinárních požadavcích na chov včel a včelstev a o opatřeních pro předcházení a tlumení některých nákaz včel, ve znění pozdějších předpisů.

²⁷ Dle ustanovení § 7 odst. 3 a 4 vyhlášky č. 144/2023 Sb., o veterinárních požadavcích na chov včel a včelstev a o opatřeních pro předcházení a tlumení některých nákaz včel, ve znění pozdějších předpisů.

především díky včasným odhalením nákazy a následným účinným opatřením přijímaných k zabránění dalšímu šíření. Pro porovnání bylo v roce 2016 evidováno až 242 ohnisek.²⁸

4.2 Opatření k tlumení hniloby včelího plodu

Protože nová vyhláška č. 144/2023 Sb., o veterinárních požadavcích na chov včel a včelstev a o opatřeních pro předcházení a tlumení některých nákaz včel upravuje oproti předchozí úpravě opatření k tlumení hniloby včelího plodu a opatření k tlumení včelího moru odděleně, zaměřím se na odlišnosti, které mezi těmito nákazami v právní úpravě jsou.

Pokud vznikne podezření z výskytu hniloby včelího plodu, krajská veterinární správa provede obdobně opět v souladu s ustanoveními veterinárního zákona klinické vyšetření všech včelstev na stanovišti s rozebráním včelího díla, odebere k laboratornímu vyšetření vzorky plástů se zjištěnými klinickými změnami na plodu a provede epizootologické šetření.²⁹ Nákaza hnilobou včelího plodu je potvrzena zjištěním klinických příznaků nákazy na plodu a současně pozitivním výsledkem laboratorního vyšetření odebraných vzorků. Následně jsou nařízena v ohnisku nákazy příslušná opatření. Včelař musí neprodleně utratit všechna včelstva na stanovišti a zlikvidovat úly včetně včelařského příslušenství, u něhož není možná dostatečná desinfekce.³⁰ Není tu tedy na rozdíl od nákazy včelího moru stanovena procentuální hranice, která by určovala, od jakého množství nakažených včelstev je včelař povinen zlikvidovat bez výjimky všechna včelstva. Krajská veterinární správa v případě této nákazy nemá pravomoci nařizovat provedení dalších opatření jako například zákaz spojovat včelstva či vytvořit podmínky pro nová včelstva. Stále však pro včelaře platí povinnost provést desinfekci nespalitelného materiálu či odstranit či ošetřit med a další včelí produkty pocházející z ohniska nákazy a nepoužívat jej ke krmení včel.³¹ Obdobně jako u nákazy včelího moru nelze přemísťovat včely z ochranného pásma a případné přemístění včel a včelstev v rámci tohoto pásma je možné provádět pouze se souhlasem krajské veterinární správy po doložení negativního výsledku na původce hniloby včelího plodu ne staršího

²⁸ Zpráva o činnosti v oblasti ochrany zdraví a zvířat v roce 2022. Státní veterinární správa. Odbor ochrany zdraví a pohody zvířat. Informační bulletin. In svscr.cz, 2023, č. 2 [online]. [cit. 20. 10. 2023]. Dostupné z: https://www.svscr.cz/?dl_name=dokumenty-a-publikace/ib0223.pdf

²⁹ Dle ustanovení § 8 písm. a), b) a d) vyhlášky č. 144/2023 Sb., o veterinárních požadavcích na chov včel a včelstev a o opatřeních pro předcházení a tlumení některých nákaz včel, ve znění pozdějších předpisů.

³⁰ Dle ustanovení § 11 odst. 1 písm. c) bod 1. vyhlášky č. 144/2023 Sb., o veterinárních požadavcích na chov včel a včelstev a o opatřeních pro předcházení a tlumení některých nákaz včel, ve znění pozdějších předpisů.

³¹ Dle ustanovení § 11 odst. 1 písm. c) vyhlášky č. 144/2023 Sb., o veterinárních požadavcích na chov včel a včelstev a o opatřeních pro předcházení a tlumení některých nákaz včel, ve znění pozdějších předpisů.

4 měsíců.³² Opatření k utlumení hniloby včelího plodu krajská veterinární správa ukončí nejdříve 6 měsíců ode dne likvidace utracených včelstev a likvidace včelařského příslušenství v ohnisku, pokud byla splněna všechna nařízená opatření a odebrané vzorky vykázaly negativní výsledek.³³

Ze správy o činnosti v oblasti ochrany zdraví zvířat vydané Státní veterinární správou vyplývá, že nákaza hnilobou včelího plodu byla prokázána za rok 2022 celkem v 10 ohniscích, z nichž 9 se nacházelo v Královohradeckém kraji.³⁴

4.3 Varroáza

Na včelách medonosných po celém světě parazituje druh roztoče *Varroa destructor* neboli kleštík včelí. Tento parazit se žije hemolymfou včel a včelího plodu, a tím tělo včely ochuzuje o potřebné živiny, kdy do něj zároveň vpravuje své bakterie a viry. Problémem této nákazy je, že se velmi snadno dokáže rozšířit. Napadané dělnice, a především trubci šíří varroázu zalétáváním do cizích úlů, čímž se nákaza může šířit ročně až o několik kilometrů.³⁵ Opatření proti této nákaze byla dříve upravena vyhláškou č. 18/2018 Sb., o veterinárních požadavcích na chov včel a včelstev a o opatřeních pro předcházení a zdolávání některých nákaz včel a o změně některých souvisejících vyhlášek. K potvrzení či vyloučení varroázy prováděla krajská veterinární správa místní šetření, a to po laboratorním vyšetření smíšeného vzorku měli s přítomností více než 10 roztočů *Varroa destructor* v průměru na jedno včelstvo nebo při hlášeném úhynu více než 25 % včelstev z počtu včelstev evidovaných v ústřední evidenci k 1. září předcházejícího roku na daném stanovišti včelstev. Jestliže se nákaza potvrdila, vymezila stanoviště včelstev jako ohnisko nákazy a nařídila chovateli příslušná opatření. Těmi bylo neprodlené léčebné ošetření všech včelstev, odstranění včelího díla ze včelstva a vytvoření podmínek pro stavbu nového díla, odstranění či zalčení zavíčkovaných plodů či zákaz přemísťovat včely a včelstva.

Úprava však byla nahrazena vyhláškou č. 144/2023 Sb., o veterinárních požadavcích na chov včel a včelstev a o opatřeních pro předcházení a tlumení některých nákaz včel, která nyní upravuje pouze opatření k tlumení moru včelího plodu

³² Dle ustanovení § 11 odst. 2 písm. b) vyhlášky č. 144/2023 Sb., o veterinárních požadavcích na chov včel a včelstev a o opatřeních pro předcházení a tlumení některých nákaz včel, ve znění pozdějších předpisů.

³³ Dle ustanovení § 11 odst. 3 vyhlášky č. 144/2023 Sb., o veterinárních požadavcích na chov včel a včelstev a o opatřeních pro předcházení a tlumení některých nákaz včel, ve znění pozdějších předpisů.

³⁴ Zpráva o činnosti v oblasti ochrany zdraví a zvířat v roce 2022. Státní veterinární správa. Odbor ochrany zdraví a pohody zvířat. Informační bulletin. In svscr.cz, 2023, č. 2 [online]. [cit. 20. 10. 2023]. Dostupné z: https://www.svscr.cz/?dl_name=dokumenty-a-publikace/ib0223.pdf

³⁵ TINTĚRA, D. Včely zdravé a nemocné. Praha: Nakladatelství Brázda, s. r. o., 2017, s. 30. ISBN 978-80-209-0420-1.

a hniloby včelího plodu. Tato změna částečně reagovala na novelu veterinárního zákona účinnou od 1. 10. 2023, kterou se změnil výčet nebezpečných nákaz. Těmi jsou nákazy, včetně nemocí přenosných ze zvířat na člověka a jejich původci, které jsou uvedeny v příloze č. 2 veterinárního zákona. V případě včel se jedná o hnilobu včelího plodu a roztočickou nákazu včel. Varroáza je uvedena v příloze č. 3 zákona, ale ta je podstatná pouze z hlediska poskytování náhrad za způsobené ztráty.

Postupy včelařů týkající se předcházení vzniku varroázy jsou upraveny Metodickým pokynem Státní veterinární správy pro chovatele včel k prevenci a tlumení varroázy. Pro plošné sledování výskytu se každoročně vyšetřuje zimní měl všech včelstev na všech stanovištích. Odebrané vzorky je chovatel povinen odevzdat k vyšetření vždy do 15. 2. daného roku. Toto šetření je pomocným vodítkem ke stanovení stupně zamoření daného území. Jestliže výsledky prokáží na stanovišti nález více jak 3 roztočů na jedno včelstvo, chovatelé provedou v předjarním období potřebné léčebné ošetření nejpozději do 15. 4. daného roku. Seznam léčivých přípravků k ošetření včel je uveden na stránkách Ústavu pro státní kontrolu veterinárních biopreparátů a léčiv.

Metodické pokyny však nejsou svou povahou obecně závaznými předpisy a mají spíše doporučující charakter. De lege ferenda by bylo vhodné nález varroázy právně upravit. Každý včelař má sice povinnost dle ustanovení veterinárního zákona pečovat o zdraví a ochranu zvířat, pravidelně sledovat jejich zdravotní stav a poskytnout jim v případě potřeby odpovídající ošetření, ale bylo by vhodnější, aby se i odevzdávání zimní měli stalo zákonnou povinností všech včelařů. Řada chovatelů své včely nesleduje, takže takový krok by je mohl donutit k větší zodpovědnosti.

Podle dostupných dat zveřejněných Státní veterinární správou se situace ohledně výskytu varroázy v roce 2023 zhoršila. Zatímco v roce 2022 bylo zcela bez přítomnosti roztoče evidováno zhruba 22 % stanovišť, za rok 2023 jich je více než 17 %. Podíl stanovišť s více než 3 roztoči zároveň vzrostl z 18,5 % na více než čtvrtinu ze všech odebraných vzorků. Za rok 2024 podle zatím dostupných dat eviduje Státní veterinární správa 20, 4 % stanovišť zcela bez přítomnosti roztoče, což značí oproti roku 2023 mírné zlepšení.³⁶

4.4 Náhrada nákladů a ztrát

Oblast náhrady nákladů a ztrát vzniklých v souvislosti s nebezpečnými nákazami upravuje ustanovení § 67 a násl. veterinárního zákona, a dále vyhláška č. 144/2023 Sb., o veterinárních požadavcích na chov včel a včelstev a o opatřeních pro předcházení a tlumení některých nákaz včel.

³⁶ Statistické údaje o stavu varroázy. In svscr.cz [online]. [cit. 4. 12. 2023]. Dostupné z: <https://www.svscr.cz/varroaza-vcel/>

Chovateli se na základě veterinárního zákona poskytne náhrada nákladů a ztrát, které vznikly v důsledku nařízení mimořádných veterinárních opatření nařízených k utlumení nálezů a nemocí uvedených v příloze č. 3 tohoto zákona pouze za podmínky, že tato neprodleně uplatňovaná opatření zahrnovala nejméně izolaci zvířat v hospodářství a zákaz jejich přemísťování od doby vzniku podezření z výskytu nákazy a po potvrzení jejího výskytu.³⁷ Obsahem této náhrady jsou náklady na utracení zvířat, na utracené zvíře, desinfekci hospodářství a jeho zařízení, a dále náklady za včelařské zařízení, pomůcky, úly a jejich vybavení zlikvidované nebo znehodnocené na základě nařízených mimořádných veterinárních opatření.³⁸

Taková náhrada se však neposkytne, jestliže chovatel poruší závažnou povinnost k předcházení vzniku, zamezení šíření a tlumení nálezů či nemocí. V případě, že chovatel nezabezpečí provedení stanovených vyšetření, zdravotních zkoušek a povinných preventivních a diagnostických úkolů v rámci veterinární kontroly nebo nesplní povinnosti týkající se označování a evidence zvířat podle plemenářského zákona, náhrada nákladů a ztrát se sníží o 10 %.³⁹

Pokud není stanoveno evropskými předpisy jinak, náhrada se poskytuje z prostředků státního rozpočtu, a to na základě žádosti chovatele. V případě nebezpečné nákazy včel může být tato žádost podána nejdříve první den po oznámení nebo vyhlášení nařízených opatření k tlumení nálezů, a nejpozději do 6 měsíců ode dne utracení včel nebo včelstev nebo případně do 6 měsíců ode dne ukončení nařízených opatření k tlumení nálezů, jestliže k jejich utracení nedošlo. K posouzení, zda jsou splněny podmínky pro udělení náhrady a v jaké výši, si ministerstvo vyžádá stanovisko krajské veterinární správy.⁴⁰ Žádost o poskytnutí náhrady nákladů a ztrát se dle prováděcí vyhlášky podává u Ministerstva zemědělství. Taková žádost obsahuje mimo náležitosti stanovené správním řádem číslo účtu žadatele, jeho registrační číslo a případně daňové identifikační číslo. Žadatel musí k žádosti přiložit potvrzení krajské veterinární správy o tom, že náklady a ztráty skutečně vznikly, popřípadě že včelstva byla utracena za okolností, které zakládají nárok na takovou náhradu a dále doložit doklady o výši účelně vynaložených nákladů

³⁷ Dle ustanovení § 67 zákona č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

³⁸ Dle ustanovení § 67 odst. 2 a 4 zákona č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

³⁹ Dle ustanovení § 67 odst. 5 a 6 zákona č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

⁴⁰ Dle ustanovení § 70 odst. 1 zákona č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

a o výši způsobených ztrát.⁴¹ Po marném uplynutí lhůty nárok na poskytnutí náhrady zaniká.⁴²

Závěr

Ochranu včel, práva a povinnosti včelařů týkající se chovu včel, opatření přijatá k utlumení včelích nákaz a další oblasti na úseku veterinární péče upravuje veterinární zákon a jeho prováděcí předpisy.

Celou právní úpravou prochází především povinnost každého chovatele chovat zvířata způsobem, v prostředí a podmínkách, jež vyžadují jejich základní funkce a dbát na ochranu jejich zdraví. Pro včelaře to znamená chovat včely ve vhodných úlech či jiných zařízeních, která nepoškodí jejich zdraví, budou prospívat jejich rozvoji vzhledem ke všem biologickým potřebám a funkcím a umožní kontrolu zdravotního stavu včel včetně odběru vzorků k laboratornímu vyšetření. Při výběru vhodných úlů by měl včelař rovněž dbát na umístění včelstev tak, aby byla blízko potravy a vody a zároveň dodržovat určitou vzdálenost mezi úly v případě většího počtu včelstev k předcházení případnému šíření včelích nákaz. Včely a včelstva nesmí získávat z chovů nacházejících se v ohniscích nebo ochranných pásmech nákaz včel. Protože včely spotřebují v zimním a předjarním období velkou část svých medných zásob k přežití chladného počasí, kdy si nebudou moci obstarat potravu, a dále k vývoji prvního jarního plodu, je nutné včely řádně dokrmovat.

Značná část právní úpravy se věnuje včelím nákazám, protože existuje velký zájem na tom, aby se náказы nešířily mezi další včelstva a nezpůsobovaly jejich rozsáhlé úhyny. Po novele veterinárního zákona se počet včelích nákaz uvedených v příloze č. 2 zákona, na která dopadají následná opatření přijatá příslušnými správními orgány a povinnosti chovatelů, zúžil pouze na roztočikovou nákazu včel a mor včelího plodu. Každý chovatel, ale i další osoby, které mohou rozpoznat příznaky dané nákazou, musí okamžitě vyrozumět o podezření na výskyt náказы krajskou veterinární správu. Jestliže se náказа potvrdí, dojde k nařízení mimořádných veterinárních opatření k jejich utlumení. Blíže tato opatření upravuje prováděcí vyhláška č. 144/2023 Sb., která se zaměřuje pouze na nákazu hnilobou včelího plodu a mor včelího plodu. V případě podezření na tyto náказы provede krajská veterinární správa klinické vyšetření všech včelstev na stanovišti s rozebráním včelího díla a odebere k laboratornímu vyšetření vzorky plástů a vzorky měli, případně včel ošetřujících plod utracených mrazem anebo medné zásoby z plodového plástu. Současně nařídí zákaz přemísťovat včely, včelstva a nařadí či

⁴¹ Dle ustanovení § 13 vyhlášky č. 144/2023 Sb., o veterinárních požadavcích na chov včel a včelstev a o opatřeních pro předcházení a tlumení některých nákaz včel, ve znění pozdějších předpisů.

⁴² Dle ustanovení § 70 odst. 1 zákona č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

příslušenství, které s podezřelými včelami přišlo do styku. Chovatel přitom musí vyhotovit soupis veškerého včelařského příslušenství včetně uvedení skutečného počtu včelstev na stanovišti a předat jej krajské veterinární správě. Jestliže laboratorní vyšetření odebraných vzorků ukáže pozitivní výsledek a současně jsou zjištěny klinické příznaky nákazy na plodu nebo na plástech s příškvary, vymezi krajská veterinární správa stanoviště včelstev jako ohnisko nákazy a zřídí ochranné pásmo v okruhu nejméně 3 km kolem ohniska nákazy. Pokud je potvrzen výskyt nákazy moru včelího plodu u nejméně 15 % včelstev, chovateli je nařízeno neprodlené utracení všech včelstev a dále likvidace všech úlů a zařízení, u nichž nelze provést dostatečnou desinfekci. Při potvrzení nákazy u méně než 15 % včelstev chovatel utratí pouze nakažená včelstva. Tato procentuální hranice však není stanovená u nákazy hnilobou včelího plodu a včelař tak musí utratit všechna včelstva. V ochranném pásmu platí zákaz přemísťovat včely a včelstva mimo toto pásmo. Přemístění včel v rámci tohoto pásma je možné pouze se souhlasem krajské veterinární správy, a to po podání žádosti doložené negativním vyšetřením vzorku, který nebude starší více než 4 měsíce. Opatření k utlumení hniloby včelího plodu a moru včelího plodu ukončí krajská veterinární správa nejdříve 6 měsíců ode dne likvidace utracených včelstev a likvidace včelařského příslušenství v ohnisku pouze za podmínky splnění všech nařízených opatření a negativního výsledku na původce nákazy z odebraných vzorků.

Novelou veterinárního zákona došlo k přesunu nákazy varroázou do přílohy č. 3 zákona, která obsahuje výčet nálezů, který má význam pouze pro poskytování náhrad souvisejících s těmito nálezami. Postupy k předcházení varroázy jsou upraveny pouze Metodickým pokynem Státní veterinární správy, který však není obecně závazným předpisem. Na základě metodiky chovatel odevzdává k vyšetření zimní měl všech včelstev na stanovištích, a to do 15. 2. daného roku. V případě nálezu více jak 3 roztočů na jedno včelstvo provede chovatel nejpozději do 15. 4. daného roku potřebné léčebné ošetření povolenými přípravky.

Nová vyhláška týkající se veterinárních požadavků na chov včel a včelstev a o opatřeních pro předcházení a tlumení některých nálezů vypustila ustanovení týkající se přemísťování včelstev. Stejně tak s novelou veterinárního zákona již včelaři nejsou povinni vyžádat si pro přemístění včelstev mimo území kraje veterinární osvědčení, které mohlo být vydáno pouze po provedení laboratorního vyšetření s negativním výsledkem na původce včelího moru a dále přítomnosti méně jak 3 roztočů *Varroa destructor* v poměru na jedno včelstvo. Přemísťování včelstev je upraveno pouze jako mimořádné opatření nařizované v souvislosti s podezřením či samotným výskytem včelích nálezů. Dle Metodiky kontroly zdraví a nařízené vakcinace vydávané Ministerstvem zdravotnictví se provádí laboratorní testy na mor včelího plodu v případě přemístění včelstev na vzdálenost větší jak

3 km. Metodika je ale opět pouze opatřením obecné povahy, a nikoliv obecně závazným předpisem. Navíc se dotýká pouze jedné nákazy. De lege ferenda by měla být oblast přemístování včelstev upravena daleko šířeji a měla by být stanovena zákonná povinnost včely přemísťovat pouze po schválení příslušným správním orgánem, a to po provedení laboratorních testů na původce včelích nákaz. Stejně tak by bylo vhodné rozšířit prováděcí předpisy o povinnosti chovatelů v souvislosti s nákazou varroázy, která dle dostupných údajů nabírá v posledních letech na síle. Naopak nákaza morem včelího plodu či hnilobou včelího plodu zůstávají pod kontrolou zřejmě díky jejich včasným odhalením a dostatečné právní úpravě.

Pro nákazy uvedené v příloze č. 3 veterinárního zákona se poskytuje chovateli včel náhrada ztrát, které mu vznikly v souvislosti s nařízenými opatřeními, a to za podmínky, že chovatel neporušil žádnou ze zákonných povinností a zároveň podal včas žádost u Ministerstva zemědělství.

Zdroje

Vyhláška č. 18/2018 Sb., o veterinárních požadavcích na chov včel a včelstev a o opatřeních pro předcházení a zdolávání některých nákaz včel a o změně některých souvisejících vyhlášek.

Vyhláška č. 144/2023 Sb., o veterinárních požadavcích na chov včel a včelstev a o opatřeních pro předcházení a tlumení některých nákaz včel.

Zákon č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Metodika kontroly zdraví na nařizené vakcinace. In svscr.cz [online]. [cit. 12. 11. 2023]. Dostupné z: <https://www.svscr.cz/zdravi-zvirat/metodika-kontroly-zdravi-zvirat-a-vakcinace/>

Statistické údaje o stavu varroázy. In svscr.cz [online]. [cit. 4. 12. 2024]. Dostupné z: <https://www.svscr.cz/varroaza-vcel/>

Zpráva o činnosti v oblasti ochrany zdraví a zvířat v roce 2022. Státní veterinární správa. Odbor ochrany zdraví a pohody zvířat. Informační bulletin. In svscr.cz, 2023, č. 2 [online]. [cit. 20. 10. 2023]. Dostupné z: https://www.svscr.cz/?dl_name=dokumenty-a-publikace/ib0223.pdf

MACHOVÁ, J. *Právo ve včelařství*. Praha: Nakladatelství Orac, 2001. ISBN 80-86199-40-1.

PŘIDAL, A., ČERMÁK, K. *Včelařství*. Brno: Mendelova zemědělská a lesnická univerzita. 2005. ISBN 80-7157-850-9.

TINTĚRA, D. *Včely zdravé a nemocné*. Praha: Nakladatelství Brázda, s. r.o., 2017. ISBN: 978-80-209-0420-1.

VESELÝ, V. a kol. *Včelařství*. 3. vydání. Praha: Nakladatelství Brázda, 2013. ISBN 978- 80-209-0399-0.

O autorce:

Mgr. Barbora Kramperová je absolventkou Právnické fakulty Univerzity Karlovy.

Abstrakt

V posledních letech se můžeme doslechnout o masivních úhynech včel a každým rokem se přitom počet hlášených úhynů zvyšuje. Co za hromadnými úbytky včel stojí? Jisté v tom hraje roli kumulace několika podmínek, včetně změny klimatu. Daleko větším problémem jsou však včelí nákazy, dle sdělení včelařů především roztoč *Varroa destructor* neboli kleštík včelí. Nesmíme ale opomenout ani rizikovou hnilobu včelího plodu či včelí mor. Jsou včely před včelími nákazami dostatečně chráněny? Jaká je současná právní úprava veterinární péče včel a jaký byl její vývoj? Nejen na tyto otázky se snažím formou odborného podání odpovědět ve svém článku. Na úvod vymezuji prameny právní úpravy a základní pojmy této problematiky, kdy definuji chovatele, včelstvo a další termíny. Dále vymezuji základní povinnosti chovatelů včel se zaměřením na požadavky kladené na zařízení pro chov včel, sledování funkcí a zdravotního stavu včel a jejich dokrmování. V článku neopomím ani postup při přemísťování včel, u kterého se podmínky v loňském roce velmi změnily. Značnou část mého článku však věnuji právě včelím nákazám, a to konkrétně hnilobě včelího plodu, včelímu moru a roztoči *Varroa destructor*. U každé z těchto nákaz uvádím stěžejní právní úpravu, která je rozhodná pro stanovení práv a povinností včelařů, zejména při přijímání opatření v případech zjištění nějaké z těchto nákaz. V souvislosti s tím popisuji i postup a podmínky pro přiznání náhrady nákladů a ztrát při úhynu včel. Protože se v minulém roce právní úprava veterinární péče v oblasti včelích nákaz poměrně změnila, uvádím, jakým směrem by se měla de lege ferenda do budoucna ubírat tak, aby byla z hlediska ochrany včel efektivní. Lidé by neměli zapomínat na důležitost tohoto hmyzu a včelaři by neměli být při chovu včel nedbalí. Včela patří bezpochyby mezi naše hlavní opylovače, kdy svou opylovací činností zajišťuje tvorbu semen a rozmnožování rostlin. Tím přispívá k zachování rozmanitosti rostlin, zachování krajinného rázu a k vyšším výnosům zemědělských plodin. Vždyť o důležitosti tohoto hmyzu hovořil i německý fyzik Albert Einstein, podle kterého by lidstvu bez včel zbývalo jen pouhá čtyři roky života.

Klíčová slova: včela, včelaření, včelí nákazy, veterinární péče včel

THE LEGAL REGULATION OF VETERINARY CARE OF BEES

Abstract

In recent years, we have heard about massive bee deaths and the number of reported deaths increases almost every year. What is behind the mass bee deaths? The accumulation of several conditions, including climate change, certainly plays a role in this. However, a far greater problem is bee infections, according to beekeepers, primarily the Varroa destructor mite or bee mite. However, we can not forget the risky rot of bee brood or bee plague. Are bees sufficiently protected from bee infections? What is the current legal regulation of veterinary care for bees and how has it developed? I am trying to answer not only these questions in my article written in the form of a professional presentation. In the introduction, I define the sources of legal regulation and the basic concepts of this issue, defining the breeder, bee colony and others. I also define the basic obligations of beekeepers, focusing on the requirements for beekeeping equipment, monitoring the functions and health of bees, and their supplementary feeding. In the article, I do not neglect the procedure for moving bees, for which the conditions have changed significantly last year. However, I devote a significant part of my work to bee diseases, specifically bee brood rot, bee plague, and the Varroa destructor mite. For each of these diseases, I present the key legal regulation that is decisive for determining the rights and obligations of beekeepers, especially when taking precaution in the case of the detection of any of these diseases. In this context, I also describe the procedure and conditions for granting compensation for costs and losses in the case of the death of bees. Since the legislation on veterinary care in the area of bee diseases changed last year, I present the direction that *de lege ferenda* should take in the future so that it is effective in terms of protecting bees. People should not forget the importance of these insects and beekeepers should not be negligent in keeping bees. Bees are undoubtedly one of our main pollinators, as their pollination activity ensures the formation of seeds and the reproduction of plants. This contributes to the preservation of plant diversity, the preservation of landscape character and higher yields of agricultural crops. After all, the importance of these insects was also spoken about by the German physicist Albert Einstein, according to whom humanity would have only four years of life left without bees.

Keywords: bee, beekeeping, bee diseases, veterinary care of bees

